

Будова будь-якої екосистеми (в тому числі біогеоценозу, БГЦ, як елементарної структурно-функціональної одиниці біосфери, тобто планетарної системи життя) з позиції стереоекології є особливим, природним тілом (спорудою), якому притаманні різні рівні впорядкованості-невпорядкованості; статистичності, динамічності, постійної мінливості в якісних, порівняльних і кількісних описах, співвідношеннях і залежностях складаючих їх елементів, компонентів, вільних або заповнених цими складовими разом з біогенними і біокосними активними та інертними (певною мірою) субстратами різної природи просторів.

Як об'ємний витвір природи тіло БГЦ можна розглядати в формалізованому, уніфікованому (типологічному), топологічному та щодо специфічності, індивідуальності, унікальності, цілісності та членованості, з характеристиками відносних і абсолютних якісних і кількісних показників.

Ознаками будови БГЦ є: 1) невизначено складні стереометричні форма тіла складаючих елементів, компонентів; 2) розмірність (в лінійних, ємкісних одиницях, числах); 3) складна ("топографічна") форма надземної і підземної поверхнею в різних проєкціях з просторовими нішами різних форм і об'ємів; 4) неоднакові цілісність і типи розміщень елементів і компонентів в різних частинах тіла; 5) тривалість існування тіла є елементів і компонентів; 6) різна їх здатність до росту, збільшення-зменшення об'ємів і чисельності, самовідтворення, відновлення, переходу в інший стан в процесі старіння, відмирання та розкладання. Властивостями будови тіла БГЦ є: 1) структурованість; 2) шаруватість, пропускну та відбивну здатність; 3) неоднорідність частин; 4) розвиток; 5) ад- і абаптивність; 6) взаємозалежність; 7) самоорганізація; 8) саморегуляція; 9) просторовий рух (ценохорія) та вкорочення.

Як особливе, аморфне динамічне в будові тіло БГЦ скелетною основою має множинність рослинних тіл з різними мірами росту, змінами позиції їх органів і тіл на основі росту, самовідтворення та відмирання.

Рухливість переміщення тіл організмів інших царств живої природи відповідно до особливостей їх форм і розмірностей, життєдіяльності,

функціонування та залежностей, репродуктивних можливостей, тривалості життя, відзначають будову БГЦ як нестационарну систему з великими рівнями непізнаної організованості, хаотичності та множиною системотвірних і руйнівних факторів ендо- та екзогенної природи, котрі інтегруються.

МІКРОМОРФОЛОГІЯ ҐРУНТІВ КРИВОРІЖЖЯ

Ющук Є.Д., Удод С.Г.

Криворізький державний педагогічний університет

Мікроморфологічні дослідження ґрунтового покриву на території Кривбасу раніше не проводилися і впроваджені нами вперше.

Метою їх проведення є діагностування різних змін ґрунтової мікроструктури під впливом техногенних чинників.

Мікроморфологічні дослідження ґрунтів Кривбасу здійснювалися від ПівніГЗК до ПівдГЗК.

У 1986 році відбулася всесоюзна біогеоценологічна конференція «Охорона ґрунтів від ерозії і хімічного забруднення, рекультивация ґрунтів» під головуванням Президента Члена-кореспондента АН СРСР, професора МДУ В.А.Ковди та учасників: проф. Бельгарда О.Л., Травіцева А.П., Карпачевського Л.О., Чертко М.К. та ін. Для учасників конференції демонструвались ґрунтові розрізи та залізорудні відвали ПівніГЗК (Ганівський рудник), на котрих проводились мікроморфологічні дослідження ґрунтів та фітоценозів.

Аналітичні дослідження порівнювались з показниками ґрунтів техногенезу (дослід) та за межами дії його (контроль) – Гуровський піщаний масив, котрий знаходиться на відстані 50 км на захід від Кривого Рога.

Техноземи і антропоземи порівнювались з еталонними ґрунтами чистої зони на основі різних мікроморфологічних ознак (табл.).

Методологічною основою наших біогеоценологічних досліджень по вивченню лісових насаджень в степу взято вчення Сукачова, 1964 про біогеоценози; Докучаєва, 1983; Морозова, 1949; Висоцького, 1938; Вехова, 1949; Бельгарда, 1971; Карпачевського, 1987; Добровольського, 1978 про ґрунтовий покрив.

Як відомо, для степової зони України домінуючим типом ґрунтів є чорноземизвичайні, котрі сформовані під впливом різнотравно-типчаково-ковилової рослинності. По своїм морфологічним особливостям чорноземи степів включають багато видів, які відрізняються між собою по цілому ряду параметрів: макро- і мікроструктурі, механічному і хімічному складу, кольору, щільності, вмістом гумусу та ін.

Нами особлива увага приділялась мікроморфологічній будові ґрунтів, що дає можливість вивчати складові частини ґрунту, дрібніші 0,25 мм.